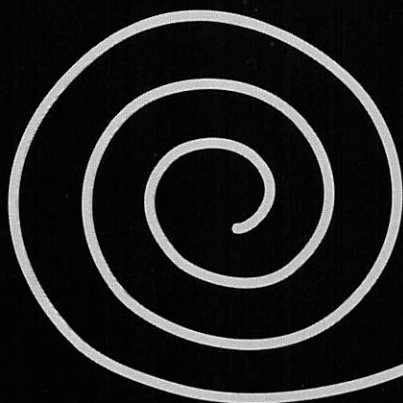

Independent Living Sverige. För mänskliga fri- och rättigheter. Mot diskriminering och särlösningar!

Man har ett
funktionshinder
men man blir
handikappad

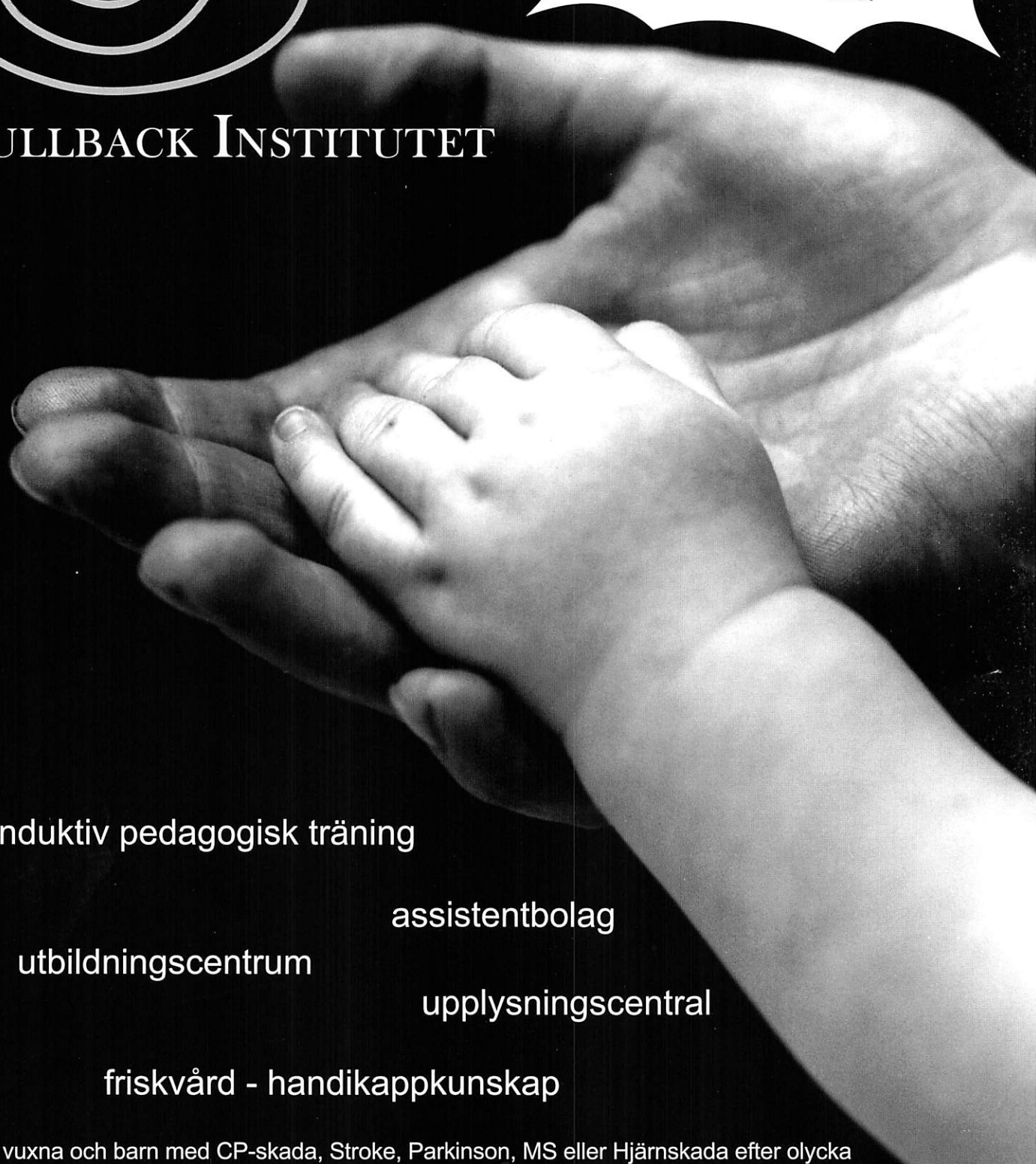
av otillräcklig lagstiftning,
okunniga handläggare, otillgänglighet och
diskriminerande attityder.

MULLBACK INSTITUTET

Nu skickar landstingen i Halland, Hälsingland, Skåne, Dalarna och Västergötland patienter till Mullback Institutet.

Vi arbetar vidare!

konduktiv pedagogisk träning

assistentbolag

utbildningscentrum

upplysningscentral

friskvård - handikappkunskap

För vuxna och barn med CP-skada, Stroke, Parkinson, MS eller Hjärnskada efter olycka

Vi har nyinredda lokaler och förutom konduktiv pedagogik ryms aerobic, QiGong och meditation som du kan delta i under kursen helt gratis. Vi har även DVD-bio, solarium och anställda massageterapeuter.

En vistelse på Mullback Institutet är träning, njutning och avkoppling..

Anette & Lars Mullback driver institutet

Mullback Institutet, Smedjegatan 15, 546 31 Karlsborg

Tel: 0505-12070 Fax: 0505-12770 info@mullback.nu www.mullback.nu

Independent Living i Sverige

Independent Living i Sverige arbetar handikappolitiskt för ett tillägg i grundlagen som förbjuder diskriminering av människor med funktionshinder. IL i Sverige arbetar också för en undergripande lagstiftning med verk samma sanktioner på områden som t.ex. tillgänglighet till offentliga miljöer och en kollektivtrafik för alla.

IL i Sverige är en del av det globala Independent Living-nätverket – den internationella medborgarrättsrörelsen för människor med funktionshinder.

Medlemskap med rösträtt i något av IL-kooperativen förutsätter eget behov av personlig assistans.

Stödmedlemskap diskuteras med respektive kooperativ.

Prenumeration

200 kr/år.

Postgirokonto 73 66 70-1

STILETTEN är organ för *Independent Living i Sverige* och kooperativen STIL, Stockholmskooperativet för Independent Living, GIL, Göteborgs Independent Living, HIL, Helsingborgs Independent Living, EMIL, Eskilstuna Modellen av Independent Living, KIL, Kullabygdens Independent Living.

STILETTEN kommer ut fyra gånger om året.

Redaktör och grafisk form: Roland Ewers

Annons och produktion: Svensk Informationspartner AB

Ansvarig utgivare: Helena Karnström

Postadress STIL:

Bondegatan 39, 116 33 Stockholm

Tel 08-506 221 50, Fax 08-506 221 70,

www.stil.se

eller e-post: johan.sjogren@stil.se

STILETTEN nr 2-01

PRESSTOPP SID 15

Redaktören hade vid denna tidnings egentliga pressläggning anledning att besöka ett av landets mest välrennomerade barnbördshus – nämligen det i Varberg. Dessvärre hade man uppenbart inte tänkt på att även funktionshindrade kan bli föräldrar, eller ens anhöriga till föräldrar. Att besöka medicinavdelningens handikapptoalett några våningar upp i samma trapphus var otänkbart med tanke på bakterier och smittrisker. Återstod att halv sju på morgonen bistert inse att en färd direkt från bingen genom morgonrusningen i sjukhusets långa korridor, till huvudentrens handikapptoalett, var nödvändig och brådskande. En färd där man normalt, på sin höjd riskerar att möta en annan lika nödställd familjemedlem.

Det lyckade resultatet av vårt besök på BB, mors dag den 27 maj 2001, blev en pojke som förväntas lystra till namnet Oliver.

Det här numret av STILETTEN handlar mycket om tillgänglighet.

Redaktören*

Vi beklagar

att vi glömde att tala om att det var Mikael Andersson, MIRA, som hade tagit bilden på omslaget till STILETTEN nr 1-01.

att vi på grund av nya rutiner mellan redaktion och tryckeri missade att markera att Permobil's "artikel" på sidan 12 inte var redaktionell text, utan en annons. RED*

Vi har satt detta tecken vid medverkande som har erfarenhet av eget funktionshinder. Därmed vill vi klargöra att vi betraktar det som en merit i arbetet med att skapa opinion och politik för medborgerliga rättigheter och mot diskriminering av människor med funktionshinder.

INNEHÅLL

Allmän information, sid 3
Ledare, sid 4

Om Leva & fungera,
sid 6

Om tillgänglighetskonsulter,
sid 10

Om bostadsanpassning,
sid 12

Debatt och noterat, sid 14

Press stopp, sid 15

Saga och verklighet, sid 17

Antidiskrimineringslagstiftning i internationellt perspektiv, sid 18

Assistentbrist – vad brister?

I kölvattnet på Sveriges gynnsamma ekonomiska utveckling under de senaste åren har det uppstått en tilltagande arbetskraftsbrist i en del yrken. Framför allt i storstäderna har det blivit svårare att rekrytera folk till typiska serviceyrken som t.ex. restaurang och taxi, vård och skola. Konkurrensen om arbetskraft hårdnar. Den som betalar mest, vinner.

För oss vars livskvalitet grundar sig på personlig assistans närmar sig en katastrof. När vi inte längre får tag i lämplig personal, fungerar inte längre vår livsstil, vi blir återigen beroende av våra anhöriga, tvingas flytta tillbaka till de kommunala tjänsterna eller t.o.m. till boendeservice.

Regeringen har blivit medveten om vårt utsatta läge. Man har tillsatt en arbetsgrupp. Men hittills lär diskussionen ha handlat mest om att uppgradera assistansyrkets status genom information och dylikt. Visst är det bra att påpeka att assistenter gör ett nyttigt, meningsfullt arbete, att bra personlig assistans erfordrar personlig mognad, kompetens och mångsidighet. Men det var lättare att få tag i assistenter på 80-talet. När vi var de enda som använde begreppet ”personlig assistans” och samtidigt kunde erbjuda konkurrenskraftiga löner. Då förhandlade vi oss fram till vettiga ersättningsnivåer med enskilda kommuner. Sedan 1994 när LASS trädde i kraft, är det Socialdepartementet som fastställer beloppet för timersättning för personlig assistans varje höst.

Socialdepartementets expertgrupp borde jämföra utvecklingen av timersättningen för personlig assistans med kostnadsutvecklingen i andra servicebranscher. 1997 betalade exempelvis Socialdepartementet 30 % mer i timavgift för städning av sina lokaler, än vi fick i ersättning för personlig assistans. Gäller samma relation även i dag? Är det kanske regeringens prioriteringar som brister?

Om inte Socialdepartementets arbetsgrupp på allvar diskuterar anpassningen av timersättningen för personlig assistans till kostnadsutvecklingen i jämförbara servicebranscher, måste våra representanter lämna den. Vi ska inte medverka till att vilseleda assistansbrukare och allmänheten!

Adolf Ratzka*

Socialdepartementet betalade 1997 ett städbolag 207 kronor per timme för att under ”billig” kontorstid få sina lokaler städade medan ett företag som ordnar personlig assistans är begränsat till en schablonersättning på 168 kronor. Denna ersättning ska då inrymma extremt mycket arbete på ”dyr” OB-tid. RED* Är relationen densamma i dag undrar Adolf Ratzka i sin ledare.

Foto: Kent Hallgren, Bildkällan

Om Leva & fungera,
om tillgänglighets-
konsulter och om
bostadsanpassning

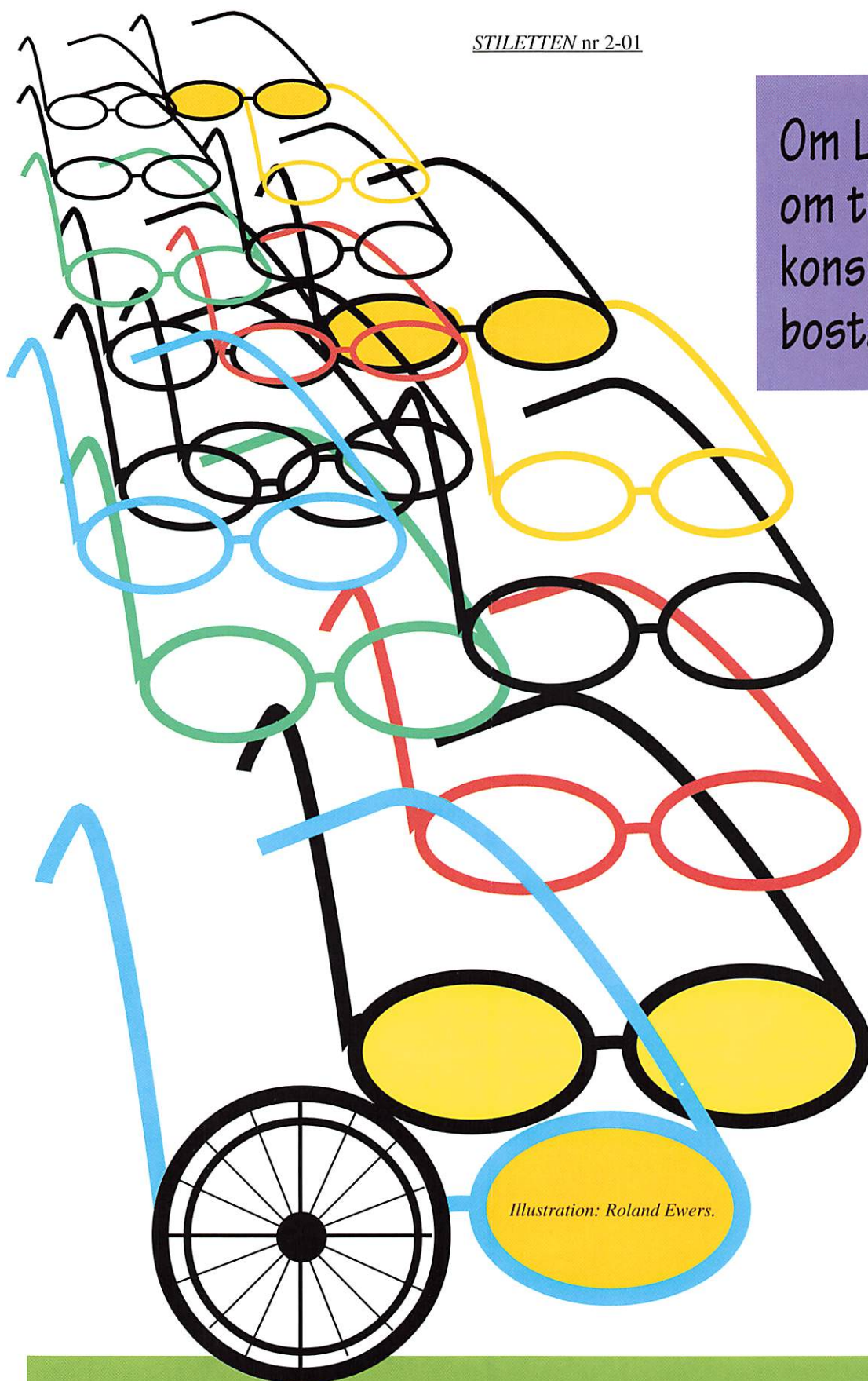

Illustration: Roland Ewers.

... tror fan att man blir handikappad
utan sina glasögon!

Om Leva & fungera

Det var följande episod som fick mig att försöka bena upp be-
greppen lite.

Som designer för en monter på årets Leva & fungera-mässa i Göteborg hade jag anledning att besöka utställningshallen dagen före öppnandet. Till min förvåning och vrede var det enda öppna fiket otillgängligt med rullstol. Den tillfälliga lösningen var givetvis endast avsedd för dem som arbetar med utställningen – och funktionshindrade människor förväntas inte arbeta. När utställningen väl öppnar är självklart alla fik anpassade.

Siv Edlund på Svenska Mässan i Göteborg (arrangör för Leva & fungera-mässan, tidigare Handikappmässan) upplyser mig i efterhand att det längre bort i hallen finns en hiss. Den har hon nämligen själv tjatat sig till i egenskap av mor till en dotter med funktionshinder.

Hade den tillfälliga lösningen sett likadan ut om majoriteten av utställarna var människor med funktionshinder? Siv Edlund beklagar den bristande informationen och lovar bättring.

På min fråga om varför funktionshindrade är en minoritet av besökarna förklarar hon att mässan främst är till för branschfolk.

– Här i Göteborg har vi dock på senare år även öppnat för användaren. Sollen-tunamässans "Omsorgsmässa" har ännu inte gjort den satsningen.

I brist på kunskap ringde jag Olle Johansson f.d. elitidrottare, numera kanslichef på RTP, Riksföreningen för Trafik och Polioskadade.

Själv erinrar jag mig att det hela började på internatet Norrbackainstitutet i slutet av sextioalet. Rullstolsbasket och rullstolsåkning vann mer och mer terräng vid sidan om de traditionella handikappidrotterna bordtennis, boccia, simning och volleyboll.

Aulan på institutionen blev otillräcklig och basketträningen flyttades till närbelägna Sveaplan flickskola. Rullstolsgrenarna och de internationella influenserna krävde utveckling på materialsidan. Det gällde att hänga med i den hårda konkurrensen inte minst i de nystartade

Mässa för vem?

Hjälpmedelsmässandet har vuxit lavinartat de senaste åren. Men vem arrangerar? Vem vänder man sig till? Och var kommer du som användare in i sammanhanget? De stora mässorna är till för fackfolk men RTP:s "Hjultorget" sätter användaren i centrum. Hur hade det sett ut om kontantstödprincipen hade gällt? Något som IL-rörelsen kräver.

handikapp-OS-tävlingarna. Detta var startskottet till en utveckling där vi själva som brukare stod i centrum. Det var vi som skulle använda hjälpmedlen och det var vi som hade kunskapen.

En mötesplats mellan användare och produktutvecklare, utan mellanhänder som läkare, sjukgymnaster och arbetsterapeuter behövdes. En del funktionshindrade personer omsatte dessutom sina idéer, startade företag och blev själva produktutvecklare, tillverkare och säljare.

"NORRBACKASTOLEN"

Olle Johansson bekräftar historiken och tillfogar att Norrbackainstitutet faktiskt själva konstruerade en rullstol.

– "Norrbackastolen" var ett robust alternativ till t.ex. Annastolen och utländska Everest och Jennings. Den var mer lämpad för idrott, säger Olle. (En tung stridsvagn som retade gallfeber på taxiförarna i Stockholm. Min anmärkning som flitig användare.)

– Jalle Jungnell konstruerade de första

Här det började det. Ett funktionalistiskt minnesmärke vid Sveaplan i Stockholm.

lätta modellerna inspirerad av amerikanska stolar, fortsätter Olle. Det har sedermera blivit företaget etac.

– RTP drog i gång det första "Hjultorget" 1983. Det var i en utställningshall vid Vasamuseet. Sedan dess har vi huserat på Stockholmsmässan i Älvsjö. Avsikten var att brukaren och konstruktören/tillverkaren skulle mötas utan mellanhänder.

– Det blev skandal, minns Olle. Skulle "patienterna" själva bestämma? "Experterna" (läkare, sjukgymnaster och arbetsterapeuter) rasade.

– En majoritet av besökarna på årets Leva & fungera-mässa var kvinnor utan funktionshinder. I sammanhanget ett indikament på människor i vård- och omsorgssektorn.

Det föreföll också som om minoriteten besökare med funktionshinder snarare höll sig i bakgrunden än vågade sig fram till montrarna.

Tre personer samlade runt ett hjälpmedel. Alla utan funktionshinder. En sann bild av förhållandet på de stora mässorna vilka främst vänder sig till "fackfolk". Foto: Ulla Lovén.

– Inte så konstigt, säger Olle. De stora mässorna är till för fackfolk, dvs. producenter och leverantörer inom vård- och sjukvårdssektorn samt uppköpare i stat och kommun. Där säljer man allt från inkontinensskydd till bäddvänliga sängar. Det är väl först på senare år vi funktionshindrade välkomnas i de sammanhangen.

RISK ATT FÖRSVINNA

– Stockholmsmässan föreslog ett år att vi skulle förlägga vårt Hjultorg inom ramen för en sådan mässa, fortsätter Olle, men vi tackade nej av två orsaker. Dels att vi skulle löpa risken att försvinna och dels att utställarna skulle tvingas "välja sida". Ett annat år föreslog Stockholmsmässan av någon outgrundlig anledning att vi skulle hålla mässan hos konkurrenten – Sollentunamässan. Vi tackade nej av samma anledning.

– I år kommer Hjälpmedelsinstitutet mer eller mindre göra gemensam sak med oss. Det ser vi som en markering.

Under förberedelserna inför mässan kunde jag själv notera att få människor med funktionshinder syntes till. Det var mest män i slips och kortärmade vita skjortor. En kategori människor som syns i alla mässammanhang oavsett tema eller produkter.

Vill man inte känna sig bortkommen och sätter brukarperspektivet främst är hjultorget det bästa alternativet. RED*

Leva & fungera-mässan arrangeras vartannat år av Svenska Mässan i Göteborg. Den hette tidigare "Handikappmässan" och startade i början på åttiotalet. Fram till senare år främst till för "fackfolk".

Omsorgsmässan arrangeras av Sollentunamässan. Främst till för "fackfolk"

Hjultorget arrangeras av RTP, Riksföreningen för Trafik och Polioskadade och hålls på Stockholms-mässan i Älvsjö. Hjultorget vill vara ett forum där brukaren står i centrum.

Demonstrationerna av 3000 iBOT väckte intresse. Foto: Ulla Lovén

Kanon för festen

Frilansjournalisten Ulla Lovén, ej funktionshindrad, berättar här om sina intryck från årets Leva & fungera-mässa i Göteborg.

– Att det finns en så oändlig mängd rullstolsmodeller, tänker jag, som själv inte är rullstolsburen, när jag gått runt en stund på mässan Leva & fungera i Göteborg i mitten av mars i år. Behövs det kanske så stenhård konkurrens för att det ska utvecklas riktigt bra modeller? Och nästa tanke: – alla de här försäljarna – varför har inga av dem själva funktionshinder?

Mässan Leva och fungera pågick i tre dagar och hade ca 350 montrar och en mängd program. Jag reste dit av personligt intresse och särskilt av nyfikenhet på

3000 iBOT, "rullstolen som går i trappor", vilken man på Hjälpmedelsinstitutets provningsavdelning hade talat sig varm för. Den är inte i produktion än men en prototyp skulle visas.

På en stor mässa av det här slaget kan man ju omöjligt ta till sig allt. Här följer ett subjektivt urval.

Visst var 3000 iBOT spännande. Företaget Independence Technology, som ingår i Johnson&Johnson-koncernen och som tagit fram modellen, framhåller tre egenskaper: att den kan ta sig över 15 cm höga trottoarkanter, att den kan balansera

på två hjul så att man kan nå höga hyllor och komma i ögonhöjd med andra, icke rullstolsburna personer – kanon för fester! säger David Lega, Göteborgs trefaldige världsmästare i handikappsimning. Och att den kan ta sig fram i oländig terräng.

ARMARNA TILL HJÄLP

I den extrarymliga montern hade man installerat både stock och sten, trappa och trottoarkanter. Demonstrationerna samlade många roade och nyfikna åskådare – inte minst rullstolsburna barn, djupt fascinerade av de konster som de vältrimmade demonstratörerna, garanterat fria från alla funktionshinder, förevisade.

Det är sant att 3000 iBOT kan gå i trappor. Men det kan vara bra att veta att trappan måste ha ledstänger. Man måste alltså ta armarna till hjälp, åtminstone den ena av dem. David Lega, så världsmästare han är, kan inte utan assistans använda sig av just denna funktion, efter som han inte har rörelse i sina armar.

3000 iBOT har tagit fem år att ta fram och har konstruerats av amerikanen Dean Kamen. Hjälpmedelsinstitutet har nära följt produktionen och iBOT ska nu testas där. Sverige blir det första land där iBOT lanseras, och man räknar med att den börjar säljas här i slutet av året.

Priset är satt till 30000 US dollar.

FRÅN 10 KG TILL 160

En rullstol av ett helt annat slag som jag fastnade för var den handdrivna Act från företaget etac i Anderstorp. Den väger knappt 10 kilo med drivhjul, 5,5 kilo utan. Materialet i ram och drivring är titan. Sitsen är justerbar i höjd och vinkel. Act sägs vara mycket bilvänlig och lätt att mellan bröstet och ratten föra över till passagerarsätet eller baksätet. Med en speciell adapter kan också brukare med nedsatt handfunktion själva ta av och sätta på drivhjulen. Priset är 9950 kr plus moms.

En hopfällbar elrullstol för inom- och utomhusbruk, Mistral, demonstrerades av företaget Invacare. Mistral är kompakt, har liten svängradie och sägs vara rörlig

Om Leva
& fungera

Vi måste bli aha-upplevelser så vi kommer in i folks tankar! säger Robert Karlsson från DHR och FUNKA i Göteborg. Foto: Ulla Lovén

– Vi måste rida på tillgänglighetsvågen menar Robert Karlsson, från DHRs FUNKA i Göteborg

och lätt att manövrera. Totalt väger den 80 kg. Demonterad går den in i bagageutrymmet på en liten bil. Med kantklättrare tar den sig över 8 cm höga kanter. Batterikapaciteten upp till 50 Ah ger maximalt 30 km körsträcka. Mistral kostar 23850 kr plus moms exklusive batterier och laddare.

Sportster SE är en elrullstol för generell utomhusbruk med tre däck och styre. Den minsta svängradien är 230 cm. Användarvikten är 160 kg, maxhastigheten 15 km i timmen. Sportster klarar stigning upp till 22 grader. Den kostar 39000 kro-

nor plus moms, förutom batterier, laddare och sits (fyra typer att välja mellan).

50000 RUMSENHETER INVENTERAS

I "Handikappforums" monter får jag veta att det i Göteborg pågår två ambitiösa tillgänglighetsprojekt. De beslutades av kommunfullmäktige 1999 och syftar till att göra hela den offentliga miljön och all offentlig information tillgänglig för alla – inte en dag för tidigt, kan man tycka. I montern Handikappforum informerade Utvecklingsenheten för handikappfrågor, som sorterar direkt under Göteborgs kom-

munstyrelse, om projektarbetet. Det befinner sig ännu på inventeringsstadiet.

Per-Anders Berntson är arkitekt och leder inventeringen av den fysiska miljön.

– När vi är färdiga ska vi ha matat in 50000 rumsenheter i databasen, berättar Per-Anders. Det handlar om 2 miljoner kvm och alla typer av utrymmen: förutom "vanliga rum" entréer, toaletter, trappor, hissar, telefonutrymmen, kontor, korridorer, åskådarplatser, dusch- och omklädningsrum. Stor del av den praktiska inventeringen görs av "tillgänglighetsjägarna", ett fyrtiotal personer från HSO, de flesta med egna funktionshinder. Inventeringen bygger på 400 frågor, 900 om man räknar in alla delfrågor. Varje inventerad rumsenhet betecknas med grönt (=tillfredsställer handikapprörelsernas minimikrav), gult (=assistans nödvändig) eller rött (=oframkomlig). I nästan alla inrapporterade lokaler är det något som inte är bra, och det sämsta svaret i en lokal klassar hela lokalen.

– Vi saknar kvalitetssäkring när det gäller tillgänglighet, påpekar Per-Anders Berntson.

Vissa perioder kommer frågorna upp, andra sjunker de undan. Det finns en utmärkt bok, Bygg ikapp handikapp, som Svensk Byggtjänst gav ut 1995. Den borde vara en bibel vad gäller att bygga för fysisk tillgänglighet, men få känner till den. Det är som om de här frågorna gång på gång glöms bort. Titta på Korsvägen som just håller på att byggas om här utanför Göteborgsmässan. Där har man gjort sinusplattorna för synskadade för smala, de är 45 cm i stället för 60 enligt rekommendationerna i Bygg ikapp handikapp. En synskadad person med vit käpp missar dem lätt.

NYA ASPEKTER

– Det finns en historia bakom nästan varje fråga, sa Curt Persson, en av två vid adbkontoret i Göteborgs kommun som i samarbete med Utvecklingsenheten för handikappfrågor har lagt upp ett system speciellt för inventeringen.

– Hela tiden upptäcker man nya aspekter. Exempelvis störs elallergiker av kablar i gatunätet.

Inventeringen ska vara slutförd detta år och en åtgärdsplan läggs fram i höst inför nästa års budget. Nästa steg är medborgarguider för varje stadsdel och turistguider för personer med funktionshinder. Man ska till exempel kunna sitta hemma i Tyskland, England eller Polen, beställa

en tryckt guide från Göteborgs kommun eller ta fram den på nätet, och på grundval av guiden lägga upp sin turistresa till Göteborg. Guiden kan fungera som motor för att också icke offentliga miljöer ska göras tillgängliga. Ditt hotell eller din restaurang kommer med i guiden – om de fyller kraven på tillgänglighet.

Enligt proposition 1999/2000:79, Från patient till medborgare, ska ju alla Sveriges kommuner före detta års slut ha en handlingsplan för tillgänglighet, och denna tillgänglighet ska vara verklighet år 2010. Men enligt proposition 2000/2001:48 ska enklare åtgärder genomföras redan nu, som t.ex. kontrastfärger för synskadade, halkmattor, ramper vid entréer. Detta arbete är igång i Göteborg.

Det andra stora tillgänglighetsprojektet i Göteborg handlar om den offentliga informationen. Till detta spännande pionjärbete hoppas jag få återkomma i en senare artikel.

PETÖ-METODEN

– Att uppleva sin egen kropp, det är det viktiga, sa Lars Mullback fortsättningsvis vid ett framträdande på mässan. Vid en fikapaus pratar jag med en ung mamma från Piteå. Hennes lilla pojke i rullstol klämmer under tiden i sig en hamburgare.

– Jag gillar Mullback och den ungerska Petö-metoden som han introducerat i Sverige, säger hon. Petö-metoden bygger på fyra års utbildning. Den finns inte i Sverige. Men jag märker att sjukgymnasterna som är utbildade i Ungern tar i min kille på ett helt annat sätt än våra svenskutbildade. Kan han så mycket? tänker jag ibland.

Söker du jobb? frågade GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living, i sin monter. Som blickfång hade GIL ett jättefoto av en långtradare och nedanför den en rullstol. En rullstolsburen långtradarchaufför skulle kunna vara din arbetsgivare!

FUNKA är en föreningsallians mellan unga funktionshindrade i Göteborg, nämligen DUNS, Unga Rörelsehindrade och Unga RBU:are. I FUNKAs monter träffar jag Robert Karlsson. Han är aktiv inom FUNKA och arbetar dessutom halvtid som ombudsman för tillgänglighetsfrågor inom Göteborgs DHR, De Handikappades Riksförbund.

– Sverige är bra på att göra särlösningar för funktionshindrade men vi vill bli av med det! säger Robert. Det ska inte skapas behov i onödan, av färdtjänst till

exempel. Syns vi inte så finns vi inte. Men vi vill hellre använda oss av och synas i det kommunala transportsystemet!

– Det grundläggande problemet är att vi inte finns i folks tankar och hur ska dom då kunna tänka på oss!? Jag måste se till att bli en aha-upplevelse.

– Just nu är det inne med tillgänglighetsfrågor, anser Robert Karlsson. Vi måste rida på den vågen!

VERY SPECIAL ARTS

Min mässdag är slut – tror jag. Men på vägen ut träffar jag på Ulla Lindeberg, ordförande för Svenska VSA, Very Special Arts. Ulla frågar om jag sett VSAs monter. Jo, den hade jag fastnat för, full som den var av konst och skulptur. VSA är en kulturförening som vill inspirera konstutövare med funktionshinder. "Om du målar, skriver, sjunger, drejar, skulpterar, spelar teater, dansar eller skapar med andra tekniker som amatör eller professionellt – kom med som medlem!" uppmanar VSA. Vi är väldigt tvärhandikappiga! sa Ulla Lindeberg. VSAs kansli finns i Göteborg.

ULLA LOVÉN

Av det läsmaterial jag plockade åt mig på mässan Leva & fungera tycker jag följande är särskilt användbart:

Tidskriften Sensation som ges ut sex gånger om året av Stiftelsen Livslust i Göteborg. Den vill vara "en erfarenhets- och kunskapstidning om att leva med funktionshinder".

DHRs Resekatalog 2000 med betygsättning av hotell, restauranger, stränder osv. i ett tjugotal länder.

Hjälpmedelsinstitutets katalog 2000/2001 över trycksaker, videofilmer och elektronisk information.

Hjälpmedelsöversikten 2001, utgiven av HSI, Hälso- och Sjukvårdsinformation.

Nyligen stötte Ulla på två av konsulterna, Maria Wallin och Gerhard Leth, på en konferens om Form och funktion – konsten att skapa en tillgänglig miljö, på universitetet i Lund. Hon passade på att fråga dem vad som hänt under två och ett halvt år.

– I dag är jag anställd på halvtid inom Helsingborgs kommun och har ett företag, berättar Maria. När vi sågs sist hade jag en två månaders projektanställning på Skånetrafiken. Tillsammans med en kurskamrat skulle jag inventera tillgängligheten vid hållplatser, terminaler och förflyttningvägar. Eventuellt skulle anställningen fortsätta.

– Men jag stannade inte där. Jag har en motorisk ögonskada, nystagmus. Den gör bl.a. att det tar längre tid för mig än för andra att tolka synintrycken. Skåne-

Om tillgänglighetskonsulter

trafiken gjorde inte de anpassningar av arbetsplatsen som var nödvändiga för mig, som dator med förstoring och syntetiskt tal, rätt sättergonomi och rätt riktad belysning.

– I stället arbetade jag ett år som assistent till Mai Almén under den tredje kursen för tillgänglighetskonsulter, på deltid. Eftersom den kursen var den första med riksintag fick flera deltagare byta bostadsort. En rad praktiska problem uppstod som vi hjälptes åt att lösa. Samhället är inte anpassat för att personer med funktionshinder ska kunna läsa på annan ort och kan inte hantera behovet av dubbla hjälpmedel, dubbelt boende, dubbla assistenter. Jag fungerade också som diskussionsmotor på kursen.

– Jag fick uppleva den en gång till fast som medarbetare, och fick ta del av ännu

I Stiletten 4/1998 berättade Ulla Lovén om Sveriges första tillgänglighetskonsulter, utbildade under ett år vid HADAR i Malmö. Hur går det för dem i dag?

Mai Almén, arkitekt, initiativtagare till utbildningen av tillgänglighetskonsulter i Malmö, och kursledare. Den fjärde kursen i Malmö är på gång och det ska också bli en i Göteborg. Hitills har 24 personer gått igenom utbildningen. De är nu mycket efterfrågade på arbetsmarknaden. Foto: Ulla Lovén

"Upp över öronen med jobb"

fler människors erfarenheter och synpunkter. Det var värdefullt att ha Mai i närheten hela tiden och kunna fråga henne direkt när jag undrade över något.

UNIK KOMPETENS

– Parallellt började jag frilansa som tillgänglighetskonsult, fast jag faktiskt motarbetades av dem jag hade kontakt med inom AMI, med undantag för en synkonsult. Att ha ett funktionshinder och arbeta med handikappfrågor, det kan väl inte betala sig! Så tänker man. Då har man inte fattat vår unika kompetens – vi har handikappkunskap, vi har själva funktionshinder med allt vad det innebär av praktiska och känslomässiga erfarenheter, vi kan byggprocessen och lagstiftningen.

– 1 april 2000 blev jag anställd av Helsingborgs kommun på halvtid. Jag kallas där tillgänglighetsrådgivare och har en lön som motsvarar 19000 kronor för heltid. Det är en reguljär anställning.

– Ett centralt krav under vår utbildning var att vi skulle säljas på grund av vår kompetens och ha "riktig lön". Detta var inte självklart för klassens AMI-hand-

läggare. Han ville starta med att vädja till presumtiva arbetsgivare att ta sig an oss mot lönebidrag. Ingen skulle väl frivilligt vilja anställa oss!?

– Handikappprörelsen har drivit igenom att det ska finnas yrkeskompetens inom området. Den ser oss som en tillgång.

– Parallellt med jobbet i Helsingborg driver jag mitt företag. Bl.a. konsulteras jag som sakkunnig i tillgänglighet när Ingvar Kamprads Designhus i Lund nu ska byggas. Och så har jag lite smågrejer..

– Säg som det är! säger Marias sambo Micke som gör oss sällskap under intervjun. Du har upp över öronen med jobb! Micke har kommit in i Marias liv sen jag sist träffade henne. Han är aktiv inom SRF i Malmö och de har nu flyttat in i en trea i centrala Malmö. En gammal otillgänglig historia! kommenterar Maria.

GEMENSAMMA LÖSNINGAR

Jag frågar Maria om hon tycker att tillgänglighetskonsulter – om deras jobb är framgångsrikt – gör arbetsterapeuter mindre nödvändiga?

– Man får inte ställa de olika grup-

Maria Wallin och Gerhard Leth, tillgänglighetskonsulter. Foto: Ulla Lovén

"En jävel att slåss mot"

perna mot varann! svarar Maria. Det är livsfarligt! Arbetsterapeuterna arbetar med den del som alltid kommer att finnas kvar, nämligen individanpassningar bl.a. i hemmet, och utprovning av hjälpmedel. Vi tillgänglighetskonsulter jobbar för att samhället i stort ska bli tillgängligt för alla. Vari ligger konflikten?

– På samma sätt behövs vi som jobbar yrkesmässigt med tillgänglighet lika mycket som handikapporganisationerna, som jobbar politiskt.

Vilken roll spelar Boverket i Marias arbete?

– Det finns alltid en tråd dit, säger Maria. Vi jobbar ju efter deras regler, och torgför samtidigt våra åsikter. Vi har en dialog.

– Gemensamma lösningar är mitt motto! säger Maria till slut. Vi måste hela tiden arbeta för lösningar där inte en grupp behov ställs före en annans.

TUFFA ÅR

– Att jag har lönebidrag är fel! sa Gerhard Leth i Hässleholm när jag intervjuade honom hösten 1998. Och jag skrev: Har jag uppfattat honom rätt kommer han med

tiden att se till att det blir ändring på det.

När jag nu stöter på honom på tillgänglighetskonferensen i Lund är min första fråga om han fortfarande jobbar i Hässleholms kommun, och i så fall i vilken anställningsform.

Jo, Gerhard är kvar. Och från 1 januari 2001 direktanställd, liksom tidigare på halvtid.

– Det har varit tuffa år! säger Gerhard. Det har kostat mig en hjärtinfarkt. Så är det när man brinner för något. Men i dag är jag accepterad som individ. Arbetet har burit frukt. Nu för tiden är jag med på alla byggsamråd och alla projekteringsmöten. Tekniska kontoret lyssnar på mina råd och ord. Innerstan är mer tillgänglig i dag.

ETT ANVÄNDBART SAMHÄLLE

Liksom de flesta andra kommuner i Sverige håller Hässleholm på med att ta fram en tillgänglighetsguide att lägga ut på nätet och för tryck. Gerhard är förstås inblandad i det jobbet. Guiden skulle varit klar nu men Gerhard upptäckte en hel del felaktigheter, så den är försenad..

Hur ser Gerhard på arbetsterapeuter-

nas jobb? Om vår fysiska miljö blir alltmer tillgänglig, blir de mindre behövliga då?

– Vårt jobb som tillgänglighetsexperter är ju att påverka byggherrar och andra projektörer så att samhället blir tillgängligt och användbart för alla. Arbetsterapeuterna gör de individuella insatserna, som alltid kommer att behövas, säger Gerhard.

– Samtidigt måste vi förstå att 100 % tillgänglighet, det kan vi aldrig fixa.

ARKITEKTER

SAKNAR HANDIKAPPKUNSKAP

– Boverkets direktiv är för allmänt hållna. Arkitekterna klarar inte att förverkliga tillgängligheten eftersom de saknar handikappkunskap. Exempelvis måste ett brandlarm vara visuellt också, med tanke på hörselskadade. Det är ett av många exempel på sånt som vi tillgänglighetsexperter måste kämpa för.

Gerhard har i flera år varit aktiv i rullstolsrugby. Nyligen slog hans lag Seagulls för första gången på flera år Nackalaget Pic-Pac. Och i månadsskiftet mars-april reser de till Europas största klubbblags-turnering i Köln i Tyskland, där 50 lag tävlar.

Kanske kommer han också snart att byta lägenhet i Hässleholm. Det har blivit lite stort och tyst hemma sen grabben flyttade.

Gerhard är en fighter. När jag träffade honom förra gången berättade han att han ett par månader tidigare slutat ta tabletter mot den kroniska smärtan. "Nu har jag en jävel att slåss mot!" sa han. "Att känna sig behövd tar bort smärta och annat elände."

Han slåss fortfarande.

Ulla Lovén

Om bostads- anpassning

EUs subsidiaritetsprincip slår hårt mot funktionshindrade

Sophantering blev rättsprocess i Österåker..

Ursprungligen publicerad i SF-Perspektiv och här med benäget tillstånd i STILETTEN.

Runt om i landet har sophanteringens förändrats de senaste åren. Sopor ska källsorteras, sopnedkast avskaffas och på många håll måste den enskilde medborgaren på egen hand transportera sina sopor till så kallade återvinningsstationer.

Att källsortera innebär att man själv måste skilja ut exempelvis plast, metall, kompost, färgat och ofärgat glas. Först görs sorteringen hemma, och sedan ska soporna tas till en station där man ska kasta rätt sopor i rätt behållare. Det är dock inte särskilt vanligt att dessa behållare är märkta så att gravt synskadade kan skilja dem åt.

På vissa håll har hushållen kvar sin soptunna, men soporna ska slängas i plastpåsar av olika färg beroende på innehållet. För blinda och gravt synskadade innebär det här naturligtvis svårigheter.

På platser där den enskilde själv ska transportera soporna till någon återvinningsstation är det ingen självklarhet att färdtjänsten kan användas för detta än-

damål. Kommunerna förutsätter att medborgarna har tillgång till egen bil.

Kjell Karlsson är en blind man som bor i Åkersberga norr om Stockholm.

Åkersberga ligger i Österåkers kommun, och här bor Kjell i en villa tillsammans med fru och son, båda seende.

I Österåkers kommun infördes för ett par år sedan källsortering av sopor, och i det område där Kjell Karlsson bor innebär detta en skyldighet för medborgarna att själva transportera soporna till avfallsanläggningen. Man kunde också välja att få sina sopor hämtade vid dörren, men då till en väsentligt högre avgift.

Kjell Karlsson ville ha soporna hämtade vid sin tomt, och han ville också slippa att källsortera.

– Då ville kommunen ta ut en extra avgift på 89 kr per säck, säger Kjell Karlsson. Det skulle för mig innebära en kostnad på 2 314 kronor per år utöver ordinarie renhållningsavgift.

För att slippa extrakostnaden begärde Kjell Karlsson dispens. Han hänvisade till att han, på grund av sin synskada, inte själv kunde transportera soporna till avfallsanläggningen och att han inte heller klarade av källsorteringen. Hans krav var att till ordinarie renhållningstaxa få

sina sopor hämtade vid fastigheten samt att slippa ingå i källsorteringsprojektet.

Österåkers kommun avslög Kjell Karlssons begäran. Ärendet hamnade sedan på länsstyrelsens bord, och länsstyrelsen gav kommunen rätt att ta ut en extra avgift om Kjell Karlsson inte ville ingå i det ordinarie sophanteringssystemet.

Då gick Kjell Karlsson till miljödomstolen. Och här fick han rätt! Kommunen ålades att hämta Kjell Karlssons osorterade sopor vid hans tomt till ordinarie renhållningstaxa.

Österåkers kommun var inte nöjd med miljödomstolens utslag. Man har därför begärt prövningstillstånd för ärendet i Miljööverdomstolen. Processen är alltså inte avslutad.

– Vår kommun har en renhållningsordning som beskriver de olika tilläggstjänster som man kan erhålla och en prislista för dessa, säger Bror Jansson som är moderat och ordförande i miljö- och hälsoskyddsnämnden i Österåkers kommun. Det här handlar inte bara om Kjell Karlsson. Det är fastigheten som betalar renhållningsavgiften. Det finns ju många familjer där man har en familjemedlem med funktionshinder, säger Bror Jansson.

Till Handikappombudsmannen har det inkommit några förfrågningar i ären-

den där personer, på grund av sitt funktionshinder, fått svårigheter sedan kommunerna ändrat sin sophantering.

– I fall kommunerna inte kan göra sophantering tillgänglig för alla så måste man ge hemtjänst eller bevilja dispens från reglerna, säger Ingrid Krogius som är jurist hos Handikappombudsmannen.

Men hemtjänst tycker inte Kjell Karlsson är en acceptabel lösning.

– Hemtjänsten innebär ju en egenavgift och därmed en merkostnad, säger han.

Både Kjell Karlsson och Österåkers kommun framhåller att frågan inte bara handlar om ett enskilt ärende utan att det framför allt handlar om principer.

– Hade Kjell Karlsson varit ensamstående hade han fått dispens från reglerna. Men nu har han en familj som kan hjälpa till. Det är hushållet som ska lösa sophantering, säger Bror Jansson.

Kjell Karlsson tycker annorlunda.

– Som funktionshindrad har man rätt till ett fritt och oberoende liv. Jag ska inte behöva vara beroende av min familj för att bli av med mina sopor, säger Kjell Karlsson.

Här ställs alltså två principer mot varandra. Dels den så kallade ansvars- och finansieringsprincipen, som säger att den som anordnar en verksamhet har skyldighet att se till att denna är tillgänglig för alla. Eventuella kostnader för att göra verksamheten tillgänglig ska slås ut på samtliga som utnyttjar verksamheten. I det här fallet ska alltså, enligt ansvars- och finansieringsprincipen, alla ha tillgång till en fungerande sophantering inom ramen för ordinarie renhållningstaxa.

Mot detta står den så kallade subsidiaritetsprincipen. Denna är den grundläggande principen inom EU, och sedan Sverige gick med i EU så börjar subsidi-

aritetsprincipen alltmer att genomsyra servicen i vårt samhälle.

Subsidiaritetsprincipen innebär att social service och liknande i första hand ska ges av familj och närstående. I andra hand ska grannar eller arbetsgivare lösa problemen. I sista hand kan det vara ett samhällsansvar att ta tag i situationen. Österåkers kommun hävdar alltså subsidiaritetsprincipen: eftersom sophantering bör kunna lösas inom Kjell Karlssons familj ska inte samhället ta något ansvar.

Processen är alltså inte avslutad. Men det är med stort intresse vi följer kampen mellan Kjell Karlsson och Österåkers kommun, som ju också är kampen mellan ansvars- och finansieringsprincipen och subsidiaritetsprincipen. Man kan också säga att det handlar om huruvida individen själv eller samhället ska stå för de extra kostnader som ett funktionshinder kan medföra.

HÅKAN THOMSSON

..och ramp till källare i Varberg

Hustrun får tvätta, hämta mat i frysen och passa barn i källaren, den del av huset som är otillgänglig för mig. När hustrun inte är hemma, bör källaren hållas låst. Det är Varbergs kommun, Länsrätten i Halmstad och Kammarrätten i Göteborg överens om när vi söker bidrag till bostadsanpassning.

Jag föreslår en förlängning av en redan befintlig, men alldeles för brant ramp, till en kostnad på ca 25 000 kr. Kommunens handläggare mäter vårt gamla hus (som saknar ritning) på en timme och konstaterar att lösningen är en insprängd hiss. Detta skulle innebära ett ödelagt matrum och ett ödelagt arbetsrum samt en kostnad på ca 200 000 kr. Snacka om resursslöseri!

Jag anlitar tillgänglighetskonsult Lars Erik Köhler, presenterad i STILETTEN nr 4, 1998. Han konstaterar att Permobilen förvisso tar sig upp för rampen, men

att det är förenat med livsfara att köra ner. Han påvisar också att Permobil själva i sin instruktionsbok varnar för branta backar.

Länsrätten påpekar i sin dom att man tagit reda på att det går att backa ner lika väl som att köra upp. Ingen har varit på plats och jag skulle vilja se den ledamot som genomför det konststycket.

Jag hävdar rätten att fysiskt närvara när assistenterna tvättar och rätten att själv välja ur frysen, ett krav som försäkringskassan säkert kan skriva under på när det gäller tillämpningen av personlig assistans.

Kommunens handläggare menar att tvätt och frys kan inrymmas på basplanet. Tvättmaskinen i vårt badrum (2,5x3 m inklusive badkar, toastol, tvättställ, handduksskåp och plats att köra in, och backa ut med permobil). Frys i matrummet som är en f.d. entrehall. Om inte annat så är

den lösningen en fråga om arbetsmiljö för assistenterna.

Kammarrätten valde att inte bevilja prövningsrätt och hänvisade till ett liknande fall, där makan ansågs kunna hämta varor ur frysen i källaren åt sin funktionshindrade make.

FOLKE*

Tipsa STILETTEN om du anser dig orättvist behandlad av kommunen, försäkringskassan eller rättsväsendet.

Debatt & noterat

Sex timmars arbetsdag för heltidsanställda assistenter!

28.11.00 blev vi som representanter för assistansanordnare inbjudna till Socialdepartementet. Det gällde information om schablonersättningen för 2001. Den hade bestämts till 6 kr/tim. RFV hade rekommenderat 14 kr. Vi hade ingen möjlighet att påverka detta var samtidigt budskapet.

Vi protesterade och begärde att få komma in med våra synpunkter tidigare i beslutsprocessen. Samtidigt känner Socialstyrelsen väl till de ökande svårigheterna att rekrytera assistenter, speciellt i storstäderna.

Vi fick igenom att det skulle bildas en arbetsgrupp för att bearbeta dessa frågor. Regeringen gav departementet i uppdrag att bilda "Arbetsgruppen för att underlätta rekryteringen av personliga assistenter". Den består av representanter från:

Riksförsäkringsverket
Socialstyrelsen
Arbetsmiljöverket

HSO, STIL, JAG, GIL, IFA
Svenska kommunförbundet
Svenska kommunalarbetsareförbundet

Uppdraget går i korthet ut på att analysera läget och komma med förslag till åtgärder.

Gruppen har haft fyra möten och förslaget skall vara klart senast 30 september. Enligt uppdraget skall de finansiella följderna av förslagen redovisas. De får dock åtminstone till en början inte innebära ökade kostnader för stat och kommun.

De faktorer som anses påverka situationen är arbetsmarknaden, kännedom om yrket och vad det innebär, samt dess attraktionskraft, dvs hur populärt yrket är.

Gruppen hävdar att det primärt inte är fråga om vård utan service, även om vårdinslag ibland kan förekomma. Yrket är ibland mer kvalificerat än undersköterskeyrket. Speciellt då brukaren inte kan

föra sin egen talan och eventuellt har kommunikationssvårigheter.

Om man medialt kan få insikten hos allmänheten om vad assistansarbetet kan innebära, och att det inte är ett vårdyrke kan detta locka fler kategorier av arbets sökande.

Naturligtvis är lönenivån en betydelsefull faktor. Vi hävdar att vi måste ha en lönenivå som är tillräcklig för att kunna konkurrera om den arbetskraft som finns.

Ett ofta större problem är att det av praktiska och schematekniska skäl inte går att erbjuda heltid. Ledigheter eller sjukvarkiesituationen går inte att lösa med heltidsanställda. Skall man kunna försörja sig med sin lön krävs heltid på denna lönenivå.

En lösning är att införa 6-timmars arbetsdag för heltidstjänst. Här är en möjlighet att prova detta.

ROLF

Projektet Taxi för alla blir nu verklighet

Den 22 maj beslöt färdtjänstnämnden i Stockholm att ge klartecken till Institutet för Independent Living att starta försöksprojekt med "Taxi för alla". Deltagarna får åka fritt med taxibilar som anpassats för att ta emot kunder som sitter kvar i sina rullstolar.

Det finns fortfarande plats för fler deltagare. Tillstånd för färdtjänstbuss i Stockholms län behövs.

Anmälan sker skriftligt till:

Institutet för Independent Living
Peterséns väg 2, 127 41 Skärholmen.

Här syns Adolf Ratzka från Institutet för Independent Living äntra en anpassad taxi i Tjeckien i det EU-projekt som Institutet genomförde där för några år sedan.

Socialstyrelsens register uppskjutet igen

Det som utlovats den 30 april uteblev. Socialstyrelsens andra förslag till handlingsplan för "Övergång till individbaserad statistik över vård och omsorg om äldre och personer med funktionshinder" blev uppskjutet ytterligare en månad till den 30 maj. Det är samma dag som Stilettens pressläggning.

Det är i skrivande stund dessutom osäkert om Socialstyrelsens förslag, som först ska behandlas i styrelsen, blir klart till den utsatta dagen. Allt enligt Barbro Loogna, projektledare vid Socialstyrelsens statistik-enhet som utarbetat försla-

get i samråd med Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och Socialvetenskapliga Forskningsrådet, SFR.

Det var i mars i fjol som Socialstyrelsen nedkom med sin första handlingsplan för "Övergång till individbaserad statistik över vård och omsorg om äldre och personer med funktionshinder". Planen gäller 350 000 personer. Att skapa detta jätteregister är idag olagligt. För att kunna genomföra det måste flera grundläggande lagar bl a om sekretess ändras.

Tanken var att en försöksverksamhet skulle starta redan i vår i ett tiotal kommuner. Så blir det nu inte.

Jan Freese, tidigare chef för Datain-

spektionen, har uttalat mycket hård kritik mot det tidigare framlagda förslaget. "Socialstyrelsens förslag om individbaserad statistik är en skam. Det är tillbaka till 60-talet och någon slags social ingenjörskonst..", sa Jan Freese i Stiletten 2/00.

Samtidigt deklarerar Socialstyrelsens chef Kerstin Wigzell, att hon vill att registret genomförs.

Socialstyrelsens nya förslag till handlingsplan skulle ha lämnats till Socialdepartementet den sista februari, men Socialstyrelsen blev inte klar i tid och bad om förlängning i två månader och nu alltså ytterligare minst en månad.

HOLGER NILÉN, FRILANSJOURNALIST

PRESSTOPP • PRESSTOPP

Sveket på DN:s debattsida

Den 30 maj vid denna tidnings pressläggning presenteras Socialstyrelsens nya förslag om personnummerbaserad statistik över äldre och funktionshindrade (se föregående artikel).

Under rubriken "Små risker för känsliga läckor" på DN:s debattsida stöder samtidigt ordförande för Sveriges Pensionärsförbund, Barbro Westerholm och ordförande för Handikappförbundens Samarbetsorganisation, HSO, Berndt Nilsson det nya förslaget.

I artikeln som även är undertecknad av Lars Pettersson, Överdirektör, Social-

styrelsen och Lage Andréasson, ordförande i Pensionärernas riksorganisation säger man bl.a.

"Vår bestämda uppfattning är att dessa risker kan minimeras till en betryggande nivå genom att tillämpa gällande sekretesslagstiftning, att använda kryptering av personnummer vid insamling från uppgiftslämnarna, genom strikt åtkomstskydd för behöriga vid bearbetning av uppgifter inom Socialstyrelsen, samt genom att uppgifternas innehåll och volym väsentligt begränsas."

STILETTEN har i elfte timmen inte haft möjligheten att få några kommentarer. Klart är dock att många funktionshindrade känner sig svikna av handikapprörelsens representant. Förslaget är ett klart och illavarslande åsidosättande av demokratiska integritetsprinciper.

STILETTEN erinrar bl.a. om händelserna i Göteborg, där en tjänsteman på försäkringskassan läckte uppgifter till nynazister och kan inte låta bli att citera det gamla talesättet: Skit är skit om än i gyllne dosor.

RED*

Så sa de då

I december 2000 intervjuade vi bl.a. Berndt Nilsson och Barbro Westerholm. Nedan ett par citat, men vad är det som fått den ena att vända på klacken och den andra att göra avkall på sina krav?

Berndt Nilsson:

"Vi menar att sådana här databaserade register kan vara mycket sårbara. Vad händer t.ex. om demokratin sätts ur spel?

– Vi är alltså helt emot individbaserad statistik. Det är inte nödvändigt för att

uppnå de syften man säger sig ha med registret. Det registreras över huvud taget alldeles för mycket i det här landet".

Barbro Westerholm:

"Min erfarenhet av kommunerna på det här området är att kvaliteten har varierat väldigt mycket. Det kommer att innebära stora kostnader om man ska garantera en bra kvalitet på data. Min egen reflektion är – kan Socialstyrelsen få tag på de här uppgifterna på annat sätt än att använda

individbaserade register? Det kanske är bättre att man ökar på tillsynen från t.ex. länsstyrelserna?

– Jag förstår att ni känner oro. Ute i kommunerna och inom hemtjänsten har man inte alls den tradition på att registrera data som t.ex. läkare har haft i många år när det gäller att registrera diagnoser osv.

– Är det inte kvalitet på t så ska man inte ha t."

RED

IL-rörelsen: "Lägg ner skiten!! Vi vägrar att bli registrerade!!

Varför ska man ha personlig assistans i STIL?

I STIL bestämmer du över din vardag. Det ger dina assistenter de bästa förutsättningar att assistera dig på rätt sätt och grundar för att de trivs.

Som medlem i STIL blir du *Arbetsledare* för dina assistenter. STIL blir deras *arbetsgivare*. Det betyder att du har full kontroll över din assistans och delar arbetsgivaransvaret med alla andra medlemmar.

STIL har nära 230 Arbetsledare över hela Sverige och över 1500 assistenter anställda. Dina assistenter kan känna sig trygga hos en stor och stabil arbetsgivare.

Som arbetsledare har du rösträtt. Genom den kan du vara med och utveckla STIL. Kanske vill du ta hela ansvaret och kandidera till styrelsen?

Vilken annan form för personlig assistans ger dig full kontroll över både din assistans och din assistansannordnare?

Gunilla Hårdberg, Arbetsledare i STIL

STIL

Bondegatan 39 · 116 33 Stockholm
tel 08-506 221 50 · fax 08-506 221 70 · www.stil.se
Linköpingsvägen 7 · 857 31 Sundsvall · tel 060-53 83 12

Saga och verklighet

Som marknadsförare i GIL, Göteborgs-kooperativet för Independent Living, stod jag inför uppgiften att rekrytera assistenter. Det gällde att ta bort stämpeln "vårdyrke" och visa att yrket i praktiken har helt andra dimensioner.

För något år sedan mekade pappan till min sons dagiskompis med min bil. Det visade sig att han var lastbilsmekaniker. Jag frågade om det är möjligt att köra långtradare som gravt rörelsehindrad. Svaret var att det med dagens teknik är fullt möjligt. De mekaniska fel som förut var möjliga att fysiskt åtgärda utmed vägen är i dag underställda elektroniska felsökningssystem, vilket innebär att fordonen vid de flesta fel blir stående i väntan på bärgning.

Med den kunskapen fick jag idén till GILs annons om rekrytering av personliga assistenter – en tom rullstol vid förarsidan av en lastbil. Med texten om en kvinna som arbetsledare och lastbilschaufför skulle machobilden av långtradarchaufför och stämpeln vårdobjekt på samma gång vara uttraderade, var det tänkt.

Tidningen Lastbilen som bl.a. har som ambition att avskaffa myten om machon bakom ratten skrev för några år sedan om sagans verklighet – Marcus Jardler.

Marcus är son till en åkeriägare. Det blev naturligt för honom att sätta sig bakom ratten. Inte ens en olycka som ledde till ett omfattande funktionshinder skulle hindra honom.

En ombyggd patientlyft gjorde det möjligt att återigen komma upp till förarhytten i en lätt modifierad Scania. En tur och retur-transport till Cannes med segelbåtar var den omedelbara orsaken.

I dag har Marcus lämnat föraryrket för andra sysslor.

– Det var inte bara körandet som var mitt huvudintresse, säger Marcus. Skötsel och underhåll av lastbilarna var också en viktig del som intresserade mig, och det är ju svårare nu.

– Nu håller jag mig till personbil och släp och försörjer mig som försäljare av fyrhjuliga motorcyklar, snöskotrar och båtar, avslutar Marcus. RED*

Foto: Hasse Strandberg

Under rubriken "Diskrimineringslagar och arbetslivet", har Paul Lappalainen, STILETTENS återkommande medarbetare här gjort en kort jämförande överblick över EU och andra länder.

Motverkandet av diskriminering har tagit sig olika uttryck i olika länder. I vissa länder har till exempel ras- och könsdiskrimineringsfrågor hanterats helt åtskilda från varandra – både vad gäller lagstiftning och tillsyn. Sverige har Diskrimineringsombudsmannen och lagen mot etnisk diskriminering samt Jämställdhetsombudsmannen och jäm-

Succéfilmen "INBLiCK"

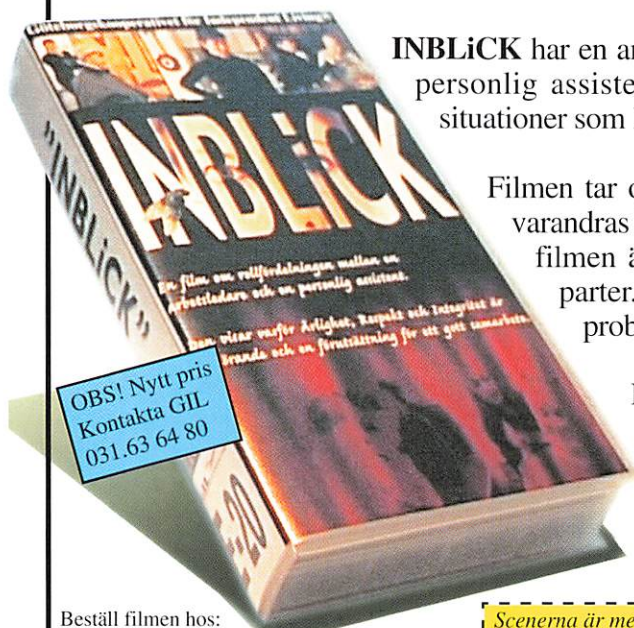
Här har Ni chansen till en Bra, Uppskattad, Rolig, Allvarlig och Tydlig film om personlig assistans, utmärkt som utbildningskomplement till arbetsledare och personliga assistenter.

INBLiCK har en anställningsintervju mellan en arbetsledare och en sökande till personlig assistent som utgångsläge. Detta kompletteras med iscensatta situationer som lättare kan demonstrera vad de olika rollerna handlar om.

Filmen tar också upp situationer som kan inträffa om man inte beaktar varandras Respekt och Integritet som brukare och assistent. Syftet med filmen är att öka samförståndet och rollfördelningen mellan dessa parter. Förhoppningsvis kan dess exempel medverka till att lösa problem i situationer när man inte förstår varandra.

Filmen tar också upp vanliga arbetssituationer i yrket, då intresse för detta visas hos sökande till personliga assistenter.

Utmärkt komplement till funktionshindrade arbetsledare i allmänhet eftersom bilden oftast är effektivare än ordet.

Beställ filmen hos:
GIL Stampgatan 15, 416 64 Göteborg
Fax: 031-15 18 08, www.gil.org

Scenerna är medvetet övertydliga
i syfte att locka till skratt –
men också eftertänksamhet.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

Antidiskrimineringslagstiftning i ett internationellt perspektiv

ställdhetslagen. England har CRE (Commission for Racial Equality) och Race Relations Act samt EOC (Equal Opportunities Commission) och Sex Discrimination Act. En annan variant är att det i viss mån finns olika lagar när det gäller olika slags diskriminering medan den offentliga tillsynen i princip utövas av en myndighet. Så är det t.ex. i USA – EEOC (Equal Employment Opportunities Commission) och Australien (Human Rights and Equal Opportunity Commission). En tredje variant är en gemensam lagstiftning där tillsynen utövas av en gemensam myndighet, t.ex. Nya Zeeland och Kanada. Därutöver finns det den nederländska varianten med både en central tillsynsmyndighet (likabehandlingskommissionen) samt fristående lokala organ som försöker motverka diskriminering på ett flertal områden. Till slut finns det en hel del länder som mer eller mindre antar att olika slags diskriminering motverkas genom deras generella regler i grundlagen och/eller inom olika sakområden och därmed har en särskild antidiskrimineringslagstiftning ansetts onödig.

Ursprungligen hade diskrimineringslagar sin utgångspunkt i diskriminering på grund av kön och etnisk bakgrund. Men under senare år har diskriminering baserad på funktionshinder kommit i fokus. Detta har bl.a. föranletts av ett tänkande inom delar av handikapprörelsen som innebär mycket starkare fokus på rättigheter, inklusive rätten att slippa bli diskriminerad, eller omhändertagen. Fokus på att stärka och stödja individen i att handla själv, i stället för offermentaliteten.

Här följer en kort överblick vad gäller den nationella lagstiftningen i vissa länder, med viss fokus på diskriminering i arbetslivet på grund av funktionshinder samt

vissa andra åtgärder som kan vara av intresse.

Ras och kön och, under senare år, funktionshinder har utgjort en basis för en egen lagstiftning likväl som de ingår i gemensamma lagstiftningar. Men trenden även inom dessa områden är att man samlar de olika diskrimineringsgrunderna i en enda lag om mänskliga rättigheter som läggs under tillsyn av en myndighet. Skälen verkar vara både grundsynen, effektivitet och ekonomi. Att slippa bli diskriminerad på grund av ovidkommande faktorer är en mänsklig rättighet. Därmed ska diskrimineringsgrunderna regleras i samstämmighet med varandra. Om grunderna hanteras på ett liknande sätt inom samma lagstiftning (eller även i de olika lagarna) kan de som utövar tillsynen samarbeta och lära av varandra. När det gäller frågan om det ska vara civilrättslig eller straffrättslig reglering som ska gälla kan man konstatera att det är i princip endast i de länder med civilrättslig reglering av diskriminering som man får fram mer än ett fåtal fällande domar. Det kan man se t.ex. i Norden, Holland och Frankrike. Det kan noteras att Holland har övergått till en civilrättslig reglering och att tanken diskuteras i Frankrike. Anledningen är enkel. Man har insett att straffrättens moraliska styrkraft inte har någon större effekt på diskriminering och att en tro eller insikt att civilrätten kan vara mer effektiv breder ut sig.

Följande länder behandlas här i korthet.

VISSA EU-LÄNDER

Danmark, Finland, Norge, Frankrike, Nederländerna, Storbritannien, Tyskland.

ANDRA LÄNDER

USA, Nya Zeeland, Australien och Kanada.

VISSA EU-LÄNDER

Danmark

Kön i en lag. Ras, religion m.m. i annan lag men ej funktionshinder. Olika tillsyn. Funktionshinder ej i grundlagen.

Finland

Diskriminering i arbetslivet reglerat i samma straffrättslig §. Kön regleras även i en separat jämställdhetslag som i princip innebär en fördelaktigare behandling av könsdiskriminering. Även viss arbetsrättslig reglering av annan diskriminering. Inget särskilt tillsynsorgan (men för kön). Kön, funktionshinder m.m. i grundlagen.

Norge

Könsdiskriminering i arbetslivet regleras i en civilrättslig lag. Etnisk bakgrund (arbetslivet) regleras i en annan civilrättslig lag. Ungefär samma juridiska utgångspunkter. Ingen särskild tillsyn. Straffrättslig reglering, etnisk bakgrund, på området utanför arbetslivet (tillhandahållandet av gods och tjänster). Funktionshinder omfattas inte av någon av dessa lagar.

Frankrike

Ungefärlig jämbördig straffrättslig reglering av olika diskrimineringsgrunder, inkl. funktionshinder. Omfattar arbetslivet samt gods och tjänster. Inget om funktionshinder i grundlagen. Ingen särskild tillsynsorgan. Extremt få diskrimineringsfall över huvud taget, oavsett grunden.

Nederländerna

Samlad civilrättslig lag 1995 mot diskriminering pga kön, etnisk bakgrund, sexuell läggning m.m. Omfattar arbetslivet samt näringslivet. Men lagen omfattar inte funktionshinder. Samlad tillsynsmyndighet – likabehandlingskommissionen. Därutöver det finns det ca 50 lo-

Tänker du åka till Vintersol?
Behöver du komplement till
din vanliga assistent?
Anlita Vintersol Assistans
svensktalande assistenter!

Kontakta oss för mer information

Vintersol

Box 36, 193 21 Sigtuna
Tel 08-592 560 30
e-post: vintersol@vintersol.com

BodyRub

Formklippt för åtkomlighet
på hela foten.

Med sugproppar för festsättning
mot plant underlag.

Rengöring och massage samt
Zonterapi för hemmabruk.

Lätt att använda - Lätt att älska!

www.itza-produkter.com
Tfn: 0303-838 83 Fax: 0303-77 18 35

Nästa
nummer av
STILETTEN
kommer i
september 01

Stockholms läns landsting

Annonsera i
STILETTEN
031-91 58 55

Personlig assistent

Ett jobb med flexibilitet och variation

I dag kan nästan vem som helst ratta ett långtradarekipage. Myten om landsvägsriddaren kan avskrivas. En kvinna i rullstol, långtradarchaufför och brukare av personlig assistans, skulle faktiskt kunna vara din arbetsgivare.

Yrket personlig assistent kan ha många ansikten. Chansen att din arbetsgivare är långtradarchaufför är kanske liten, men de 140 arbetsplatser som GIL erbjuder, ger Dig bra valmöjligheter.

I GIL är det nämligen en av våra 140 användare av personlig assistans som leder dig i arbetet. Det är också arbetsledarens vardag, arbete och fritid du delar. Denne väljer sina assistenter och det unika i detta yrke är att även Du som assistent väljer Din chef.

Anställningsintervjun och den följande provtiden avgör om Du och Din arbetsledare ska trivas tillsammans. Gör ni det så gratulerar vi Dig till ett lyckat yrkesval. Den flexibilitet och de möjligheter till variationer som skiljer assistansyrket från sjukvård och hemtjänst är uppskattad av många.

Lönerna tävlar också väl med löner inom vård och hemtjänst. Om veckoslut och kvällsarbete passar Dig är möjligheterna till en förhållandevis bra lön stora. Kommunal har en egen fackklubb på GIL där Du kan få råd och stöd i vissa frågor.

GIL, Göteborgskooperativet för Independent Living ägs och styrs, utan vinstintresse av medlemmarna själva. Endast eget behov av personlig assistans berättigar till medlemskap. Alternativt kan man få serviceavtal. GIL är arbetsgivare och erbjuder löne- och annan administration. GIL erbjuder dessutom arbetsledarutbildning men också kamratstöd och introduktion för assistenter.

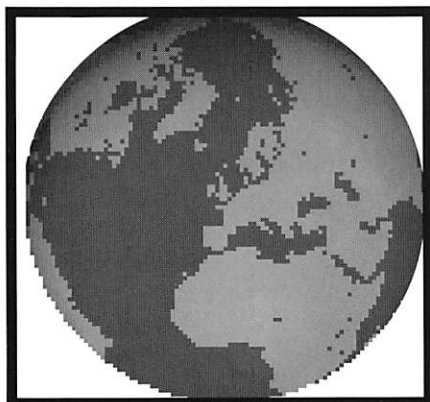
IL, Independent Living är en internationell medborgarrättsrörelse som arbetar för lika rättigheter för människor med funktionshinder. IL är den ideologiska grund som GIL-köoperativet utgår från och den går till stor del ut på att människor med funktionshinder ska ha makten över sina egna liv.

GIL
Göteborgskooperativet för Independent Living®

ÖPPET HUS

Tisdags- och torsdagskvällar kl 18-20 är det öppet hus med film, kaffe och snack. Du får träffa assistenter och arbetsledare. Plats: GIL:s lokaler på Stampgatan 15. Tel: 031-63 64 80, fax: 031-15 18 08, e-post: kontor@gil.org

Antidiskrimineringslagstiftning..

kala DO som även motarbetar diskriminering pga funktionshinder. Det finns även en straffrättslig reglering av diskriminering, men den har minskat i betydelse p.g.a. av den nya lagen.

Storbritannien

Olika civilrättsliga diskrimineringslagar för de olika grunderna kön, ras och nu senast funktionshinder (1995). Men i princip samma juridiska utgångspunkter. Åtminstone Race Relations Act omfattar arbetslivet och gods och tjänster. Olika tillsynsorgan. Men samarbete dem emellan eftersom de juridiska utgångspunkterna är lika.

Tyskland

Kön i GL. Funktionshinder skyddas i grundlagen. Diskriminering i arbetslivet p.g.a. kön reglerad men inte diskriminering p.g.a. funktionshinder eller etnisk bakgrund. Troligen visst indirekt skydd genom det starka anställningsskyddet.

ANDRA LÄNDER

USA

Olika civilrättsliga diskrimineringslagar för de olika grunderna kön, etnicitet och funktionshinder. Inget i grundlagen förutom the equal protection clause som i

princip gäller generellt men mest är inriktad på ras. Funktionshinder kom sist (1990) men denna lag (ADA) har fungerat som inspiration till lagar i många andra länder. Samlad tillsyn genom the EEOC (Equal Employment Opportunities Commission). Därutöver omfattas de olika grunderna av nationella och delstatliga antidiskrimineringsklausuler i offentliga upphandlingar. ADA ställer även krav på långsiktiga tillgänglighetsanpassningar som blir successivt tuffare med åren. Avslutningsvis kan det påpekas att det finns antidiskrimineringsåtgärder som vidtas på alla nivåer federalt, delstatligt och lokalt.

Nya Zeeland

Samlad civilrättslig lag (Human Rights Act) som förbjuder diskriminering p.g.a. bl.a. kön, etniskt ursprung, funktionshinder och sexuell läggning. Omfattar det mesta av samhällslivet inklusive arbetslivet. Tillsyn utövas av the Human Rights Commission. Inget i grundlagen om funktionshinder.

Australien

Tre olika civilrättsliga antidiskrimineringslagar: ras (RDA), (SDA) och (DDA). Alla tre har i princip samma juridiska utgångspunkter. Tillsyn över alla tre utövas av the Human Rights and Equal Opportunities Commission (En huvud kommission, samt tre till med ett specifikt ansvar för var sitt område). Kommissionen skall också utreda andra överträdelser av mänskliga rättigheter. Det finns även delstatlig lagstiftning på området.

Kanada

Grundlagens equal protection clause omfattar bl.a. kön, etnisk bakgrund och funktionshinder. Kanada förbjuder diskriminering genom en samlad Human

Rights Act. Ett flertal grunder inklusive kön, etnisk bakgrund, funktionshinder och sexuell läggning. En civilrättslig lag som omfattar det mesta av samhällslivet inklusive arbetslivet. Kanadas Human Rights Commission utövar tillsynen över lagen. Kanada har också antagit en lag om anställningsrättvisa (Employment Equity Act – EEA). I princip ställer den krav på att alla stora arbetsgivare, både privata och offentliga, skall ha upprättat mångfaldsplaner med uppföljningsbara mål. Kommissionen har även ansvaret för tillsynen över denna lag. Avsikten med EEA är att skapa jämlikhet på arbetsmarknaden så att ingen vägras arbetsmöjligheter eller förmåner av anledningar som inte har att göra med förmåga och, för att uppfylla detta mål, att rätta till de ofördelaktigheter inom arbetslivet som erfarits av kvinnor, urinvånarna, funktionshindrade samt medlemmarna av synliga minoritetsgrupper. Det ska nås genom tillämpning av principen om anställningsrättvisa. Den innebär inte bara lika-behandling av människor utan kräver särskilda åtgärder och anpassning till olikheter. I övrigt ställs kravet om mångfaldsplaner och antidiskrimineringsklausuler i alla större federala offentliga upphandlingar. Därutöver finns det delstatliga lagar och tillsynsmyndigheter mot diskriminering.

PAUL LAPPALAINEN JD. JK.

anpassarna

(fd AmuGruppen)

Öppnar dörren till nya möjligheter för Dig med speciella behov, och erbjuder:

Fordonsanpassning:
allt från rattspinnare till
Joystickstyrning

Arbetsplatsanpassningar:
inom industri och transportnäring

Anpassade bilar:
för körkortsutbildning och trafiklektioner
vid trafikskolan Körkort-Handikapp
inklusive elevhotell.

Tillgång till trafikövningsområde:
för tester, trafikövningar och
säkerhetskörningar.

Körkort Handikapp

anpassarna
GUNNÉRIUS AB

tel 0225-144 73 fax 0225-159 92
Damastvägen 5A, 776 36 Hedemora

tel 0225-152 04 fax 0225-157 20
Box 152, 776 23 Hedemora

Hemsida: www.anpassarna.com

En vacker plats omgiven av bokskog,
alldeles invid havet.

Valjeviken, är både folkhögskola,
rehabiliterings-, kurs och konferenscentra.

REHABILITERING

Diagnoskurser för dig med:

* MS	* Ataxi	* Stroke
* Parkinson	* ALS	* NMD

AKTIVITETSCENTER

* Rekreationsperioder	* Korttidsvistelser

Besök vår hemsida

www.valjeviken.k.se

Valjeviken

Box 94, 294 22 Sölvesborg

Tel. 0456-151 15 Fax. 0456-418 80

E-mail: info@valjeviken.k.se

Miljön är viktig för oss!

WALLENIOUS LINES

www.walleniuslines.com

Små hjälpmedel med stor betydelse!

EUFORIA

För fler produkter- beställ gärna vår katalog!

Södergatan 38 • 195 47 MÄRSTA
Tel. 08-591 292 50 • Fax. 08- 591 297 84

Smith+Nephew

Avkoppling & kompetensutveckling

Elsabo Herrgård är ett idylliskt och prisvärt pensionat med badsjö, spa-faciliteter och varm inomhusbassäng (30-34°C) samt exklusiva kurs- och konferensmöjligheter i en genuin småländsk herrgårdsmiljö.

I sommar ges ett unikt tillfälle att träffa Dr. Rajkumar Reghunatan, som introducerar Ela Kizhi, ett koncept för hälsa och välmående. Här kommer också att hållas kurser i personlig assistans, hemmaspa, hemmamassage, Avatarutbildningar (tekniker för att medvetandegöra föreställningar och perspektiv), akvarellmålning och mycket annat.

Hemsida: www.elsabo.com Tel: 0491-501 00 E-post: solhojden@elsabo.com

Tillgänglighetscertifierade av Svenska Equality

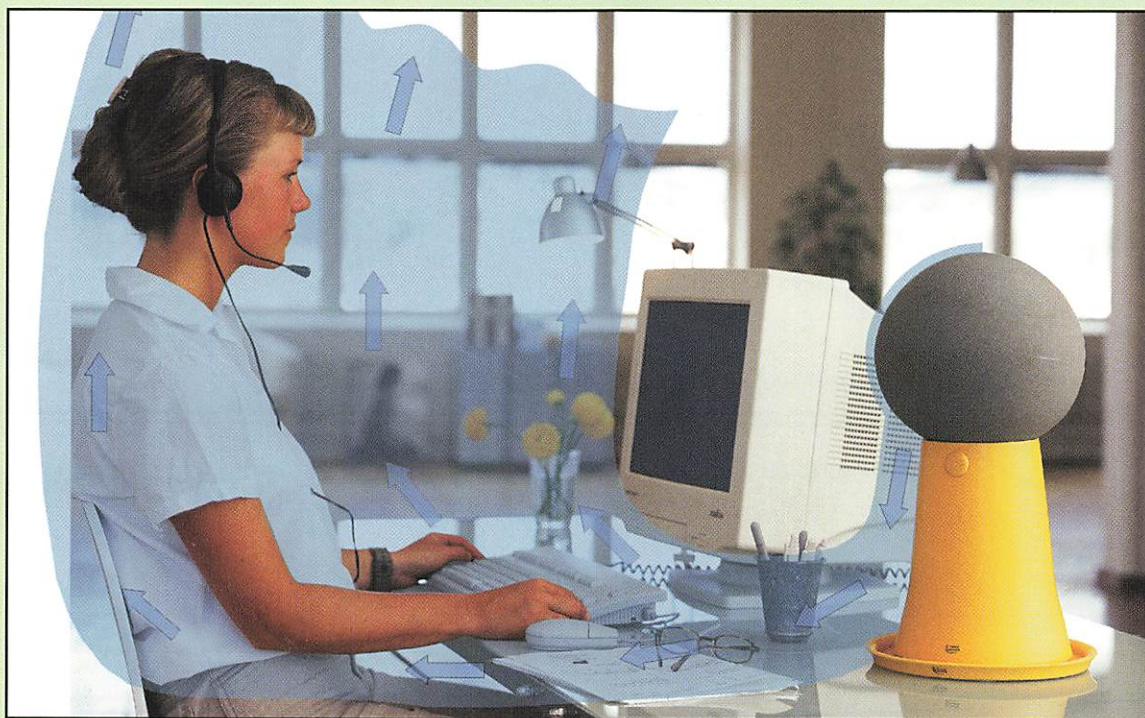
Posttidning B
STIL
Bondegatan 39
116 33 Stockholm

LUFTBEFUKTAREN **BIOTOP** REN NATURKRAFT

RIEDEL RATZKA DORO

146

PETERSÉNS VÄG 2
12741 SKÄRHOLMEN

BIOTOP är en personlig luftbefuktare för kontor och bostad.

BIOTOP minskar besvär som orsakas av torr inomhusluft.
Ex. ögon och slemhinneirritation, hudtorrhet m.m.

BIOTOP höjer den relativa fuktigheten inom din vistelsezon till
en behaglig nivå där kroppen trivs bäst.

Ingen el - inget buller - sprider ej bakterier - befrämjar ej mögeltillväxt
- låg skötselfrekvens - godkänd av sjukvården

BIOTOP – *en revolution inom luftbefuktning och personlig vård.*

S I P AB
Kungsporten 6 a
427 50 Billdal

Telefon 031 - 91 58 65
Fax 031 - 91 00 97
Email sinfo@telia.com